

LÉVAI Imre

AZ EURÓPAI ALKOTMÁNY EGYES VITATOTT KÉRDÉSEINEK RENDEZÉSE MAGYAR SZEMPONTBÓL*

Az Európai Konvent által 2002–2003-ban kidolgozott és az Európai Unió Kormányközi Konferenciája által 2004-ben elfogadott Alkotmányos Szerződés (Treaty establishing a Constitution for Europe) kritikus pontjai már a tervezet Preambulumának, az utólag beemelt Alapvető jogok chartájának (Charter of Fundamental Rights of the Union), valamint az integráció egész jövőjét meghatározó „megerősített együttműködés” (enhanced co-operation) kérdésének vitája és értelmezése kapcsán élesen fölvetődtek. A zsidó-keresztény erkölcsi értékrendre történő hivatkozásra a hivatalos magyar álláspont a „passzív semlegesség” beletörődésével reagált, míg a kisebbségi jogok védelme ügyében aktív kezdeményező és végül méltányolható sikert arató tárgyalási politikát képviselt. A megerősített együttműködés kodifikált lehetőségében rejlő „többsebességű” integráció alternatívája mind Magyarország, mind az Európai Unió egésze szempontjából a regionális együttműködés szubregionális szerkezetű, differenciálódó mintáit ígéri.

Több szempontból is kockázatos vállalkozás az Európai Unió szerkezetét és működését nagyban meghatározó Európai Alkotmányról szóló Szerződés egyes vitatott kérdéseinek jelenlegi megoldásáról és jövőbeli jelentőségéről értekezni. Szakmai hozzáértését kérdőjelezheti meg és tudományos tekintélyét veszélyeztetheti minden hozzászóló, aki a közhelyeszerű általánosságokon túl pontos, de legalábbis elfogadható szinten valószínűsíthető előrejelzéseket óhajt bemutatni a korunkbeli instabil, az eltérő fölhalmozási mintájú kapitalizmusok újabb világméretű összecsapásának kockázatát is magában hordozó nemzetközi viszonyok között. (V.ö. Lévai, 2002d, 2003c.)

Az Európai Unió, a komplex világrendszer egyik meghatározó és dinamikus alcentruma az 1951-es Párizsi és az 1957-es Római Szerződés aláírása óta maga is rendkívül összetett, a szó valódi értelmében „komplex” (al)rendszerré vált. (V.ö. Geyer, 2003.) Több mint fél évszázados evolúcióját az eredeti hat tagállamból álló önszabályozó szektorális, illetve regionális gazdasági szervezetből immár 25 tagállamot integráló, „fél-

állami” (föderális és konföderális) vonásokat mutató társadalmi szerveződésé válás (az „önszervezés”) jellemezte. Az intra- és interregionális interdependenciák és interakciók fokozódó komplexitása (nemlineáris dinamikája) következtében az Unió jövőbeli fejlődésének prognosztizálása a következő fél évszázadra, de még a következő fél évtizedre sem lehetséges, legfeljebb a fejlődési pályák (trajektóriák) adott viszonyok között („állapottérben”) belátható elágazásai („forgatókönyvei”) körvonalazhatóak. Az alábbiakban az EU Kormányközi Konferenciájának (angol nyelvű rövidítéssel: IGC, francia nyelvű rövidítéssel: CIG) 2004. június 17-18-i záróülésén elfogadott (a 21 hivatalos nyelven véglegesített megszövegezésű, majd október 29-én Rómában aláírt) Alkotmányos Szerződés egyes, az Unió egészének és következésképpen Magyarország jövőjére nézve rövid, illetve hosszú távon meghatározó vitatott kérdéseiről és azok megoldási módjáról szólnunk. Minthogy a jelen tanulmány lezárásakor a konszolidált szöveg még nem áll rendelkezésünkre, a továbbiakban az előzetes változatnak (CIG 86/04) a Külügyminisztérium honlapjáról letölthető magyar nyelvű szövegére támaszkodunk.

* A tanulmány megírását az OTKA T046237 számú kutatási programja támogatta.

Antik örökség és keresztény értékrend – modern Európa

A röviden Alkotmányos Szerződésnek (a végleges magyar fordításban Alkotmányszerződés – a szerk.) nevezett dokumentum teljes és hivatalos címe: „Szerződés egy európai alkotmány létrehozásáról” (Treaty establishing a Constitution for Europe), amelynek tervezetét a 2000. évi Nizzai és a 2001. évi Laekeni Nyilatkozat által életre hívott Európai Konvent dolgozta ki Valéry Giscard d’Estaing elnökletével. (A Konvent munkájának és a tervezet vitájának tanulságos történetét ehelyütt nem részletezzük, csupán a következő forrásokra hivatkozunk: Gordos – Ódor, 2003a, 2003b, 2004; Györkös, 2003a, 2003b, 2004; Kulcsár – Lévai, 2003.) A 105 tagú Konvent munkájában a tagjelölt államok képviselői is részt vehettek, így a magyar küldöttek (egy kormányzati és két parlamenti képviselő: a kormány részéről előbb Martonyi János két hónapig, majd Balázs Péter 14 hónapig, az országgyűlés részéről Szájer József és Vastagh Pál a kormánykoalíció, illetve az ellenzék képviselőiben, idő közben megváltozott szerepkörben) is intenzíven bekapcsolódtak a munkába. (Contributions and proposed amendments..., 2003)

A tanácskozás menetét három féléves szakaszra osztotta a 13 tagú elnökség. Az első szakasz, amely lényegében tájékoztató jellegű volt, 2002 júliusában zárult le. A második, elemző szakasz 2003 januárjában ért véget, a záró, harmadik szakasz pedig 2003 júliusában az Alkotmányos Szerződés tervezetének előterjesztésével fejeződött be. Az Európai Tanácsnak elfogadásra ajánlott Szerződés – 11 munkacsoport vitáinak eredményeire támaszkodva – a 2003 második félévi Kormányközi Konferencia számára, annak sorozatos ülésein lefolytatott egyeztetések után sem bizonyult elfogadhatónak. A végül 2004 júniusában elfogadott, októberben parafált és közel kétévnyi, tagországokénti ratifikációs folyamat után hatályba lépő okmány („második” Római Szerződés) fölvaltáná és egyesítené az Európai Közösséget létrehozó 1957-es (első) Római és az Európai Uniót létrehozó 1992-es Maastrichti Szerződést, sőt magába foglalja a 2000. évi nizzai Kormányközi Konferencián elfogadott és kihirdetett „Az Unió Alapjogi Kartáját” is. Ha valamely tagállamban valamely oknál fogva (pl. elutasító népszavazás folytán, ahol közvetlenül a választópolgárok véleményének kikérése mellett döntenek vagy arra törvény kötelezi a kormányzatot, vagy pl. abban az esetben, ha szélsőségesen integrációellenes politikai erők kerülnének hatalomra, amelyek a törvényhozás elé sem terjesztenék a Szerződést) a törvényerőre emelés megghiúsulna, az Unió a már elfogadott korábbi szerződések alapján továbbra is működőképes maradna. (A kilépés lehetőségére a későbbiekben még visszatérek.)

Az Alkotmányos Szerződés tervezete és az elfogadott változat is négy részből áll, a belső szerkezet azonban némiképpen, a módosító megállapodásokból fakadó szerkesztési követelményeknek megfelelően változott:

- 1) az első rész (összesen kilenc cím) tartalmazza az Unió alkotmányos rendszerének leírását,
- 2) a második rész (hét rész) az Unió alapvető jogainak Kartáját foglalja magában,
- 3) a harmadik rész (hét cím) az uniós politikákat és a működési módot írja le,
- 4) a negyedik rész (10 cikk) az általános és záró rendelkezéseket tartalmazza.

A jövőre nézve figyelemre méltó és nem kevésbé becsúgyó módon egy *európai* alkotmány, nem pedig az *Európai Unió* Alkotmánya létrehozásáról szóló Szerződés tervezetének Preambuluma az ókori görög történetíró, Thuküdidész (i.e. 460–396) politikai hitvallásával kezdődött, amit azonban az elfogadott változat elhagyott:

„*Mi olyan alkotmány szerint élünk, amelynek neve, mivel az uralom nem néhány ember, hanem a többség kezében van, demokrácia.*” (Európai Alkotmány, 2003: 7)

A továbbiak világossá tétele érdekében az alábbiakban teljes terjedelmében idézzük az Európai Alkotmány ünnepélyes bevezető részének tervezetét, *dólt betűkkel* jelölve az elfogadott változatban módosított és külön szögletes zárójellel jelölve a kihagyott részeket, és *félkövér betűkkel* jelölve az új változatot:

„*Tudatában annak, hogy Európa olyan kontinens, amely a civilizáció egyik szülőhelyéül szolgált; hogy lakói, akik a legkorábbi időkől fogva, egymást követő hullámokban érkeztek ide, fokozatosan létrehozták a humanizmus alapértékeit, a személyek egyenlőségét, a szabadságot és az értelem tiszteletét.*”

Ösztönzést merítve Európa kulturális, vallási és humanista örökségéből, amely *értékek révén, e hagyományok folytonosan jelen lévő elemeként, az emberi személyiség központi szerepe, az egyes emberek sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogai, valamint a törvények tisztelete, a társadalmi élet szerves részévé váltak, amelyből az emberi személyiség sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogai, a demokrácia, az egyenlőség, a szabadság, valamint a jogállamiság egyetemes értékei kibontakoztak,*

Abban a hitben, hogy a *keserű tapasztalatokat követően* újraegyesülő Európa – valamennyi lakója, köztük a leggyengébbek és a leginkább elesettek javára – továbbra is a civilizáció, a haladás és a jólét

útján kíván haladni; hogy meg akar maradni a kultúrára, a tudásra és a társadalmi fejlődésre nyitott kontinensnek; hogy közéletének demokratikus és átlátható jellegét még inkább el kívánja mélyíteni, és világszerte küzdeni szándékozik a békéért, az igazságért és a szolidaritásért,

Attól a meggyőződéstől vezérelve, hogy Európa népei, miközben büszkéik maradnak saját nemzeti identitásukra és történelmükre, elhatározzák, hogy felfülemelkednek ősi megosztottságaikon, és egy közös jövő kialakítása érdekében egymással minden eddiginél szorosabb egységre lépnek,

Abban a meggyőződésben, hogy az ily módon „sokszínűségében egyesült” Európa a legjobb esélyt kínálja számukra annak a nagyszerű vállalkozásnak a megvalósítására, amelynek révén e térség, minden egyes egyén jogainak tiszteletben tartása mellett, valamint az eljövendő nemzedékekért és a Föld jövőjéért viselt felelősségük tudatában, az emberiség reményességének különleges térségévé válik,

Azzal az elhatározással, hogy az Európai Közösségeket létrehozó szerződések és az Európai Unióról szóló szerződés keretében elért eredményeket továbbvigyék, egyben biztosítva a közösségi vívmányok folytonosságát,

Kifejezve köszönetüket Európa polgárai és államai nevében ezen Alkotmány kidolgozásáért az Európai Konvent tagjainak,

Akik, kicserélve jó és kellő alakban talált meghatalmazásaikat, a következőkben állapodtak meg: (Európai Alkotmány, 2003: 7 és CIG 86/04)

A dokumentum egészének hivatalos, ám helyenként „döcögős” fordítása ellenére a szöveg a magyar anyanyelvűek számára is világossá teszi, hogy az Unió az egész európai civilizáció történelmi vívmányaira („*acquis européens*”) hivatkozik és emeli azokat az egyetemes társadalmi értékek („*acquis universels*”) érvényességi szintjére. A „kulturális, vallási és humanista örökségre” az elfogadott változat is explicit módon utal, de mibenlétét közelebbről nem határozza meg. Az Alkotmányos Szerződés I. Rész I. Cím: Az Unió meghatározása és célkitűzései, 2. cikke az Unió értékeit hasonlóképpen, Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatához hasonló általános értelemben definiálja:

„Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közősek a tagállamokban, a pluralizmus, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás és a megkülönböztetés-mentesség

társadalmában.” (Európai Alkotmány, 2003: 9 és CIG 86/04)

Úgy vélem, minden olyan törekvés, amely egy nyitott, demokratikus intézmény alaptörvényétől a közös értékek mélyebb vagy szélesebb körű specifikálását várja el, tényleg vezethet, mert önmagába zárt, előnyöket csak a rögzített feltételek között, csakis a kiválasztott kevesek számára biztosító közösség kialakítását eredményezheti.

Általában nincs vita a tekintetben, hogy az antik görög-római (legtágabb értelemben vett) kulturális örökség máig ható értékeket jelent nemcsak Európában, hanem szerte a világon, még akkor is, ha e kultúra bölcsőjét az „öreg” kontinens déli felén, valamint Kis-Ázsiában ringatták elődeink. Az sem vitatható, hogy a zsidó-keresztény-keresztény erkölcsi értékrend a nagy világtörténelmi korokat átíveli, s annak közel-keleti első, vallási megfogalmazói is egyetemes érvényt tulajdonítottak. A modern kor fölvilágosult, humanista eszméi Európában és Amerikában a néphatalom politikai elveiben öltöttek testet, és a Népszövetség, majd az Egyesült Nemzetek Szervezete egyhangúlag elfogadott határozatai is ezeket az eszméket és elveket visszahangozták/visszhangozzák.

Mindebben a demokratikus társadalmi mozgalmak bármely irányát követők egyetérthetnek (v.ö. Hoggart, 1987; Mellár, 2000; Pagden, 2002), a rövid távú pártpolitikai (belpolitikai, hatalmi) érdekek azonban a széles látókört elhomályosíthatják. Az, hogy a kereszténység európai értékközösségének az Európai Alkotmány Preambulumában történő kiemelése mellett mely államok képviselői kardoskodtak, illetve ellene mely államok képviselői szólamlottak föl, sokat mond az adott ország történelmileg kialakult társadalmi viszonyairól, valamint az éppen hatalmon lévők politikai kultúrájáról. Magyarország a 2002. évi kormányváltást követően a „passzív semlegesség” (más megfogalmazásban: „az elvtelen pragmatizmus”) álláspontját választotta. Balázs Péter, a magyar kormány képviselője megfogalmazásában:

„A magyar álláspont, ahogy azt a kormány alakította ki: mi nem ellenezük a kereszténység említését. E kérdésben nem vagyunk olyan harcos laikusok, mint a franciák, és nem is vetjük fel olyan élesen, mint a lengyelek... Mert a kormányközi konferencián elfogadási esélye országoként valószínűleg csak egy specifikusan magyar témának van, s jobb, ha e kérdésben hagyjuk a többieket, hogy küzdjenek... Mi a nemzeti kisebbségek jogokat (sic!) tűztük a saját zászlónkra, mert ez ma élő embereket érint közvetlenül.” (Balázs – Martonyi, 2003: 16)

Martonyi János, a megelőző kormányképviselő, lengyel kollégájához hasonlóan nem elégedett meg az Alkotmányos Szerződés tervezetének I. Rész VI. Cím: Az Unió demokratikus működése, 51. cikkével az egyházak és világnézeti szervezetek jogállásáról, amely egyébként köztudomásúlag a nem EU-tag Vatikán Állam kifejezett kérésére került be a dokumentumba, és amely a végül elfogadott kiegészítéssel következőképpen fogalmaz:

- „(1) Az Unió tiszteletben tartja és nem sérti az egyházak és vallási szervezetek vagy közösségek nemzeti jog szerinti jogállását a tagállamokban.
- (2) Az Unió ugyanígy tiszteletben tartja a világnézeti szervezetek nemzeti jog szerinti jogállását.
- (3) Elismerve identitásukat és különleges hozzájárulásukat, az Unió nyílt, átlátható és rendszeres párbeszédet tart fenn ezekkel az egyházakkal és szervezetekkel.” (Európai Alkotmány, 2003: 26 és CIG 86/04)

A volt külügyminiszter az alábbi okfejtést adta elő főntebb idézett utóda társaságában a népszerű Mindegyes Egységben:

„Számos a nyitott kérdés és az is kétségtelen, hogy a tervezet jó néhány komoly hibától is szenved. Nem világos, hogy ha Európa alapvető érdekközösséget jelent, akkor miért nem lehet ennek az értékközösségnek a vitathatatlan történelmi alapjára, gyökerére és lényegére utalni, nevezetesen a kereszténységre. Arra sincs válasz, hogy a kisebbségi jogok védelmét miért nem lehet nevesíteni az Alkotmányban, különös tekintettel arra, hogy az uniós okmányok és döntések hosszú sora ismeri el ezeknek a jogoknak a fennállását és védelmét, tehát a kisebbségvédelem ma is részét alkotja az „*acquis communautaire*”-nek. Szóltak a kisebbségi jogok védelméről a nevezetes és sokat emlegetett koppenhágai kritériumok is, igaz, hogy e kritériumokat az Európai Unió annak idején a tagjelöltekkel szemben és nem a saját tagállamai tekintetében állította fel. Lehetséges, hogy ha a tagjelölt már taggá válik, akkor a követelmények másként alakulnak vagy más értelmet nyernek? E kérdés felvetésében úgy tűnik, egyetértés van a magyarországi politikai, tudományos, intellektuális élet minden szereplője közt.” (Balázs – Martonyi, 2003: 8-9)

Később, kérdésre válaszolva, noha a kereszténység említése kérdésében „nem nyit vitát”, mintha mégis a pragmatista, kompromisszumos álláspont felé közeledne:

„Szerintem az egyetlen követhető út az, ha mindenki elfogadja a másik számára fontos dolgokat. Elfogadja a felvilágosodást, mert hiszen az az európai

értékrendnek egyik nagyon fontos gyökere. S elfogadja a kereszténységet, ami evidencia – fölösleges vitatkozni rajta. S elfogad bizonyára még sok minden mást is. És ha mindezt elfogadja, akkor azt mondhatjuk: ez Európa, a sokszínű földrész! Én – túl a szimbolikus elemén – azért javasolnék egyfajta megértést, toleranciát és pragmatizmust is a többi résztvevőnek.

Ugyanakkor látni kell, hogy a kormányközi konferencia előtt nagyon sok más fontos kérdés is van ezen túl, amelyekre még sok időt, energiát kell fordítani.” (Balázs – Martonyi, 2003: 15-16)

A pragmatizmus végül közös nevezőre hozta a magyar kormányoldal és az ellenzék előbb a 2003. évi római Kormányközi Konferencián, majd a 2004-es brüsszeli csúcstalálkozón kifejtett álláspontját, s a magyar delegáció a kisebbségi jogok védelme ügyében aktív kezdeményező és végül méltányolható, ha nem is teljes sikert arató tárgyalási politikát képviselt. (A magyar részről eredetileg követelt „nemzeti és etnikai” kitétel valójában a kisebbségi jogok érvényességi körének szűkítését jelentette volna, ami nehezen védhető álláspont. A kisebbségi kérdések általános uniós szabályozásáról és annak gyakorlatáról részletesen lásd: Solymosi, 2003) Mindamelllett úgy vélem, hogy a kisebbséghez tartozó személyek jogainak beemelése az Alkotmányos Szerződésbe, méghozzá – mint jeleztük – az Unió értékei közé, nem a magyar tárgyaló delegáció „dicsőséges győzelme”, és nem is a határon túli magyarság kollektív érdekeinek „elvtelen föloldozása” a kompromisszumok oltárán. Sokkal inkább olyan elvi kérdés vitájának végére tesz pontot, amely az Európai Unió alapító és csatlakozott, valamint leendő tagállamai számára eddig kölcsönös gyanakvásokra és vádaskodásokra adott okot, ám ezután már új alapokon állva kezelhető.

Megerősített együttműködés és szubregionális differenciálódás

Általában megállapítható, hogy az Alkotmányos Szerződés egyes rendelkezései szubregionális csoportosulások kialakulásának kedveznek. Az eddig is létezett és gyakorolt „kimaradás” (opt-out) lehetősége mellett az először 1997-ben Amszterdamban elfogadott, majd 2001-ben Nizzában újra elfogadtatott „megerősített együttműködés” (*enhanced cooperation*) elve is – hasonlóan a KGST gyakorlatából már megismert és akkor általánossá vált *érdekelte tagországok* elvéhez – intézményesül, amit azóta volt szerencsém több hazai és külföldi előadásomban és írásomban – minden cinizmus nélkül, mégis többek megrökönyödésére – az Európai Unió „KGST-sedésének” (*Comeconisation*)

nevezni. (V.ö. Lévai, 2002a, 2002b, 2002c, 2003b; Kulcsár – Lévai, 2003.) A korábban „rugalmasságnak” (flexibility) vagy „szorosabb együttműködésnek” (closer co-operation) nevezett lehetőséggel a dokumentum két helyen is foglalkozik. Az I. Rész V. Cím: Az Unió hatásköreinek gyakorlása, III. Fejezete (43. cikk) a következőképpen fogalmaz (ehelyütt a tervezet eredeti szövegét teljes egészében nem, csak az elfogadott változat terjedelméig idézem, az eddig megszo-
kott jelöléssel):

„(1) Azok a tagállamok, amelyek az Unió nem kizárólagos hatáskörébe tartozó területeken egymás között megerősített együttműködést kívánnak létrehozni, az e cikkben és a III-322–III-329. cikkben megállapított korlátokon belül és az ott megállapított szabályokkal összhangban igénybe vehetik az Unió intézményeit, és az Alkotmány megfelelő rendelkezéseinek alkalmazásával gyakorolhatják ezeket a hatásköröket.

Megerősített együttműködésnek az Unió célkitűzései megvalósításának előmozdítására, érdekeinek védelmére és az integráció folyamatának megerősítésére kell irányulnia. Az ilyen együttműködés a III-324. cikkkel összhangban, létrehozásakor és azt követően bármikor valamennyi tagállam számára nyitva áll.

(2) A megerősített együttműködés folytatását **megengedő európai határozatot a Tanács végső esetben akkor fogadja el, ha megállapítást nyer, hogy az együttműködés célkitűzései az Unió egészében észszerű határidőn belül nem érhetők el, és ha abban legalább a tagállamok egyharmada részt vesz. Ennek során a Tanács a III-325. cikkben megállapított eljárás szerint jár el.**

(3) A Tanács tanácskozásain valamennyi tagállam részt vehet, de a szavazásban a Tanácsnak csak a megerősített együttműködésben részt vevő tagállamokat képviselő tagjai vesznek részt.

Az egyhangúság eléréséhez csak az érintett tagállamok képviselőinek szavazatait kell figyelembe venni.

A minősített többséghez a részt vevő tagállamokat képviselő tanácsi tagok legalább 55%-ának az ezen államok lakosságának legalább 65%-át képviselő szavazata szükséges.

A blokkoló kisebbségnek legkevesebb a Tanács a résztvevő tagállamok lakosságának legalább 35%-át képviselő tagjaiból plusz egy tagból kell állnia, ennek hiányában a minősített többséget elfogadottnak kell tekinteni.

A harmadik és negyedik albekezdésektől eltérően, ha a Tanács nem a Bizottság vagy az Unió

külügyminiszterének javaslata alapján jár el, a minősített többséghez a részt vevő tagállamokat képviselő tanácsi tagok legalább 72%-ának az ezen államok lakosságának legalább 65%-át képviselő szavazata szükséges.

(4) A megerősített együttműködés keretében elfogadott jogi aktusok csak azokat a tagállamokat kötelezik, amelyek a megerősített együttműködésben részt vesznek. Az ilyen jogi aktusok nem részei az Unióhoz csatlakozni szándékozó országok által elfogadandó uniós vívmányoknak.” (Európai Alkotmány, 2003: 24-25 és CIG 86/04)

A bonyolultnak tűnő szavazati arányszámítás mindössze azt jelzi, hogy az Alkotmányos Szerződés tervezetéhez képest az elfogadott változat megszigorította a megerősített együttműködésben résztvevő tagállamok cselekvési korlátait. A megerősített együttműködés további korlátairól és szabályairól a III. Rész: Az Unió politikái és működése, VI. Cím: Az Unió működése, III. fejezet 322-329. cikkei rendelkeznek. (Lásd: I. FÜGGELÉK.) Itt jegyzem meg, hogy rendkívüli elvi jelentőségű az a mód, ahogy az Alkotmányos Szerződés I. Rész IX. Címe az uniós tagságról a csatlakozás feltételeit és rendjét, a tagság felfüggesztését és megszüntetését szabályozni tervezi az 57-59. cikkek szerint (amely utóbbi lépésre egyébként eddig egyedül Grönland esetében került sor 1985-ben). (Lásd: II. FÜGGELÉK.)

Az európai integráción belüli szűkebb körű, de „nagyobb sebességű” együttműködés, önszerveződés tehát nem új lehetőség: egyik legnagyobb, sőt meghatározó jelentőségű példája az 1985-ben megkötött Schengeni Egyezmény Franciaország, Németország és a Benelux államok között (10 tagállamból öt), amihez 1990-ben csatlakozott Olaszország (12 tagállamból hat), majd a második, végrehajtási Egyezmény 1995-ös életbelépése óta már csak a sajátos földrajzi helyzetű Egyesült Királyság és az Ír Köztársaság nem részese a schengeni rendszernek. Hasonlóképpen: az 1999-ben 11 tagállam részvételével megalakított Gazdasági és Monetáris Unió (angol nyelvű rövidítéssel: EMU) soha nem jöhetett volna létre, ha a rendszer a maastrichti kritériumokat is teljesítő valamennyi, különböző megfontolásokból mindmáig, de aligha véglegesen kimaradt tagállam (Dánia, Egyesült Királyság, Svédország) csatlakozását beárta volna. Mint köztudott, Görögország 12. tagként 2001-ben csatlakozott az EMU-hoz, az újonnan csatlakozott államok pedig kötelesek belátható időn belül teljesíteni a konvergencia kritériumokat és ennek alapján belépni a közös pénzt elfogadó és alkalmazó tagállamok közösségébe. Mind-

ezek alapján nem tudok teljes mértékben igazat adni Martonyi Jánosnak, amikor a következőket fejtegeti:

„Az új, tehát újraegyesített Európa a szolidaritásra és az egyensúlyra kell, hogy épüljön (sic!), ahol senki nem érzi úgy, hogy érdekei háttérbe szorulnak. Legyenek egyensúlyban a nagyok és kevésbé nagyok, legyenek egyensúlyban a különböző uniós intézmények és érvényesüljön a jogok és kötelezettségek egyensúlya is. Az integráció jövőbeli esélyeit egy sikeres Alkotmány jelentős mértékben megnöveli és enyhíti a reá leselkedő veszélyeket is. E veszélyek is számosak, annál is inkább, mert minden integrációs fejlődésben benne rejlik a dezintegráció, a fragmentáció lehetősége is. Erre is utalnak jelek és a „többsebességű” Európa koncepciójának erőteljesebb megvalósítása elkerülhetetlenül ebbe az irányba vezet.” (Balázs – Martonyi, 2003: 9)

A magam részéről arra hívnám inkább föl a figyelmet, hogy minden integrációs fejlődésben benne rejlik a differenciálódás lehetősége is. Minden komplex, önszervező rendszer, így az európai integráció rendszere is emergens, autogenetikus jelenségeket, illetve folyamatokat produkál. Ha nem így lenne, akkor az önhelyreállító vagy önszabályozó mechanizmusok csupán tradicionális birodalomépítésre és fenntartásra, végül összeomlásra, valóban dezintegrációra kárhoznának a tőkefelhalmozás modern globális rendszerében alkalmazkodni és megújulni, azaz differenciálódni képtelen regionális alrendszer. Ugyanez vonatkozik a gyorsabban vagy lassabban integrálódó tagállamok mindegyikére, legyenek azok „nagyok vagy kevésbé nagyok”.

Az Európai Unióhoz 2004. május 1-én csatlakozott tíz ország közül kilenc mind strukturálisan, mind funkcionálisan kis államnak tekinthető. A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy az európai integráció minden eddigi bővítése az egyes (kisebb és nagyobb) államok nemzeti érdekeinek érvényesítését az eseti tárgyalások menete során sikerült többé vagy kevésbé elérni. Most azonban némileg másképpen alakult a helyzet: az ad hoc megoldásokon a nagyszámú jelölt példája felismerhető nyomokat hagyott, s minden jel arra mutat, hogy a jövőben is jellemző lesz a csoportos érdekképviselet és érdekérvényesítés igénye. (Lévai, 2003a: 147)

Az EU-hoz csatlakozott, modernizáló kelet-európai államoknak természetesen a félperifériás viszonyok mielőbbi felszámolása, az önfenntartó növekedés biztosítása érdekében a lehető legkedvezőbb intézményszabályozási feltételek kialakításában érdekeltek, s ennek egyik eszköze lehet szubregionális szintű közös politikai föllépésük és gazdasági együttműködésük. Álvitának tűnik, hogy „alulról”, belső gazdasági erő hatására, vagy „felülről”, politikai döntés eredménye-

képpen jön-e létre életképes szubregionális együttműködés, hiszen nyilvánvaló, hogy a két oldal egymást feltételezi. (V.ö. Neumann, 1999) Hiábavaló ugyanis a politikai szándék, ha nincs kölcsönös relatív előnyöket biztosító együttműködésre lehetőség (erről tanúskodik a fejlődő országok integrációs kísérleteinek kudarca), s hiába adottak a gazdasági feltételek, ha nincs vagy nem lehetséges a közös politikai akarat (a CEFTA lát-szatsikere ennek egyik példája).

Az Unió belüli szubregionális együttműködés szempontjából a Benelux kisállamok külön „érdekvédelmi” csoportja múltbeli tapasztalata és jövőbeli szerepe lehet az a „precedens”, amit már a Római Szerződés 233. Cikke is elismert, az Alkotmányos Szerződés IV. Rész 5. cikke pedig újra elismer. Az észak-európai államok közötti (*Nordic*) szorosabb együttműködés fél-évszázados eredményei (*acquis nordiques*) hasonlóképpen új kontextusban mutathatnak példát az Unió keleti irányú kibővítése után. Egyfelől a munkaerő újratermelésében való közvetlen és aktív, intézményes állami szerepvállalással („jóléti állam”), másfelől a nemzetközi együttműködési és biztonsági rendszerekben való tevékeny és kezdeményező szerepet vállaló külgazdasági és külpolitikával („kisállamiság”) jellemezhető, a szupranacionális elemek híján is hatékonyan működő északi együttműködési modell a termelékenység növekedésén alapuló szerves, specifikus tőkés felhalmozás, a modernizáció egyszerű és megismételhetetlen, történelmileg kialakult különös, szubregionális mintája. (Lévai, 2000a: 53) Másolni, utánozni aligha lehetséges. Magyarország és az Unióhoz újonnan csatlakozott sorstársainak helye – minden történelmi meghatározottságával együtt – ugyanis Kelet-Európában van és nem északon. A nemzeti adottságokat és a nemzetközi feltételeket egyaránt számításba vevő hosszú távú modernizációs modell azonban a világtőkés expanzió, azaz a globalizáció rövid távú előnyeit és hátrányait egyaránt számításba véve optimális és hatékony fejlődési utat jelölhet ki az egyes kelet-európai, félperifériás helyzetű és szerepű országok számára. A sikeresen modernizáló EU-tagállamok példáját ebből a szempontból érdemes tanulmányozni, és mindemellett saját – pozitív és akár negatív – tapasztalatainkkal magunk is hozzájárulhatunk a nagy európai modernizációs projektum sikeréhez. Mint Inotai András fogalmaz új hangvételű írásában:

„A sikeresebb válaszok a globalizációs kihívásra érdekes módon a kevésbé fejlett és kisebb EU-tagállamokban, mindenekelőtt az európai integráció „félperifériájának” tartott országokban fogalmazódtak meg (lásd az ír növekedést, a portugál vagy a holland munkaerőpiac rugalmasságát, a finn és svéd informá-

ciós technológia fejlődését). Részben már ma, még inkább azonban a tagságot követően ide sorolódhat majd nem egy kelet-közép-európai ország is. Bár a hatalmas gazdasági és társadalmi veszteségeket is produkáló politikai-gazdasági rendszerváltás egyes negatív következményei még hosszabb ideig nem fognak kikopni a társadalom emlékezetéből, minden kudarc és esetenként súlyos gazdaságpolitikai hiba ellenére kétségtelen, hogy a csatlakozni kívánó országok egy része figyelemre méltó kitörési-felzárkózási energiával rendelkezik. Még a sokak szerint elszármított piacnyitás vagy a külföldi tőke – egyesek szerint a „kívánatosnál” erőteljesebb – befolyása is ezt a potenciált erősíti. Ez társul a sokszor kényszerből, de nem kis mértékben több évszázados történelmi tapasztalatokból származó (sajátosan) innovatív viselkedéssel, a meglehetősen magas általános műveltségi-oktatási színvonallal, és a jobb élet, a magasabb életszínvonal elérésére irányuló hol nagyon konkrét, hol inkább csak vágyakozó törekvésekkel. Ha valahol, akkor az európai félperiférián bontakozhatnak ki a globalizációra adható sikeres európai válaszok. Pontosabban fogalmazva: a klasszikus Rajna menti szociális jóléti modell (jelentősen) módosított formában akkor lehet képes európai választ adni a globalizációs kihívásokra, ha nagymértékben dúsul és gazdagodik az európai félperiféria tapasztalataival és magatartásmodell-elemeivel.” (Inotai, 2001: 54)

Záró megjegyzések

A kelet-európai régió dilemmája ez idő szerint az, hogy hajlandó és képes lesz/lehet-e szervesen integrálódni a világrendszernek elsőként Michel Albert, francia közgazdász által „Rajna-vidékinek” nevezett (Albert, 1991) alcentrumához, s így módon a jelenleginél kedvezőbb félperemvidéki vagy alközponti helyet elfoglalni a centrum-alcentrum-félperiféria-periféria viszonyrendszer által átszőtt világban, minthogy központi(bb) szerepet a tőke jelenkori offenzívája kínálta lehetőségek, a mai hierarchikus világrend keretében aligha tölthet be. Avagy nem hajlandó vagy képes kedvezni az egymást feltételező és átható globalizációnak és regionalizációnak, azaz a modernizációnak és az integrációnak, a hazai tőke megszerveződésének és a külföldi tőke beáramlásának – és a félperifériák perifériájára sodródik, ezzel a „rajnai” vívmányokat is veszélybe sodorván. Ez nagyrészt politikai kérdés.

Nincs arról szó azonban, hogy a „Rajna-vidék” mérőben politikai megfontolásokból mindenképpen magához szándékozna csatlakozni a régió országait, vagy hogy a többségében nem-zsidó, nem-ortodox, nem-muzulmán stb. Kelet-Európa valamiféle civilizációs vagy politikai küldetést teljesítene/teljesíthetne a

keresztény/keresztyén Nyugat újraintegrálásában, miként azt Samuel Huntington, a neves amerikai politológus interpretálja (v.ö. Huntington, 1998). A közép-európai identitás megteremtését nemcsak az Unió formális határainak keletre tolódása, hanem a „rajnai” szerves felhalmozási minta (vagy kultúra) reális térhódítása mozdíthatja elő. Törökország európai identitásának kialakulása vagy kialakítása sem egyszerűen elhatározás kérdése: az eredeti tőkefelhalmozás mintáinak túlélése és fennmaradása minden politikai jó szándékot keresztelhet, a nemzeti és a nemzetközi (regionális) integráció programját pedig mindkét oldalon súlyosan veszélyeztetheti.

A második számú – inkább gazdasági – kérdés: hogyan választ/választhat Kelet-Európa a fennmaradás és túlélés ésszerűségén túl a modernizáció és a „közép-európaivá” válás szempontja és igénye alapján? A válasz lehet technokrata (lényegét tekintve neoliberális): az önszabályozó szabadpiaci mechanizmusokra hagyja az egészet, azok minden társadalmi-gazdasági hatásával és mellékhatásával. Ám válaszolhat humánusabb (például szociáldemokrata) módon: a hátrányos helyzetű térségek és közösségek felzárkózása érdekében a piaci erők szabad működését ötvözi a közösségvállalás és esélyegyenlőség elveinek érvényesítésével. Az Európai Unió regionális (strukturális és kohéziós) fejlesztési programjai is ebben, a szolidaritás és a méltányosság szellemében születtek – a már csatlakozott és a még csatlakozásra váró kelet-európai államoknak éppen ezt kellene kihasználniuk Közép-Európához való szerves gazdasági és kulturális integrálódásuk érdekében. Minthogy az európai integráció lényegében és valójában az európai tőke integrációját: globalizációját és akkumulációját célozza, be kellene látniuk végre, hogy immár nem elsősorban atlanti elkötelezettségüket vagy az európai kultúrkörhöz való tartozásukat kellene bizonygatni, hanem mindennek előtt a belső szellemi erőforrásokat és anyagi felhalmozási forrásokat lenne célszerű megszervezni és mozgósítani – az Európai Unió társfinanszírozási elvárásainak is megfelelően. (V.ö. Lévai 2000b, 2001a, 2001b.) Ennek mikéntje azonban már nem a politikatudomány, hanem a gazdaságpolitika tárgykörébe tartozó másik tanulmány témaköre lenne.

Felhasznált irodalom

- Albert, Michel (1991): *Capitalisme contre capitalisme*. Paris, Editions du Seuil
- Balázs Péter – Martonyi János (2003) előadása a Mindentudás Egyetemén: Az EU alkotmányos szerződése és Magyarország. Elvek és gyakorlat 1. Magyar EU Figyelő, az Európai Unió Kommunikációs Közalapítvány kiadványa. Budapest

- Bayer József – Lévai Imre (szerk.) (2003): Globalizációs trendek. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete
- Beszteri Béla – Lévai Imre (szerk.) (2002): Régiók Európája. Tanulmánykötet. Budapest, Budapest Fórum
- Contributions and proposed amendments of the representatives of Hungary in the Convention having elaborated the draft Treaty establishing a Constitution for Europe. Európa Füzetek, Supplementary Issue, Budapest, 2003
- Európai Alkotmány. Szerződés egy Európai Alkotmány létrehozásáról. Európai Füzetek, különszám, Budapest, 2003
- Földes György – Inotai András (2001): A globalizáció kihívásai és Magyarország. Budapest, Napvilág Kiadó
- Galló Béla (szerk.) (2001): Euro-atlanti kihívások: Biztonság- és külpolitikai tanulmányok. Európa Tanulmányok 5. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete
- Galló Béla – Udvarvölgyi Zsolt (szerk.) (2002): Új világpolitikai trendek. I. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete
- Geyer, Robert (2003): „European Integration, the Problem of Complexity and the Revision of Theory.” *Journal of Common Market Studies*, Vol. 41. No. 1. p. 15-35.
- Glatz Ferenc (szerk.) (2003): Az EU-csatlakozás magyarországi kérdései. Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. Műhelytanulmányok. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ
- Gordos Árpád – Ódor Bálint (2003a): „Konvent után... Kormányközi Konferencia.” *Európai Tükör*, VIII. évf. 6. sz. 3-28. old.
- Gordos, Árpád – Ódor, Bálint (2003b): „Beyond the Basic Phase of the IGC on the European Constitution – Views from Hungary.” *Central European Political Science Review*, Vol. 4. No. 14. p. 54-73.
- Gordos Árpád – Ódor Bálint (2004): „Az EU alkotmányozó Kormányközi Konferenciájának alapszakasza.” *Európai Tükör*, IX. évf. 1. sz. 3-17. old.
- Györkös Péter (2003a): „Az első hónapok az Unión belül – köztes mérleg a görög elnökség végén.” *Európai Tükör*, VIII. évf. 4-5. sz. 167-171. old.
- Györkös Péter (2003b): „Zsúfolt ósz előtt – indul a Kormányközi Konferencia.” *Európai Tükör*, VIII. évf. 6. sz. 148-151. old.
- Györkös Péter (2004): „Egy kihívásokkal teli félév előtt – indul az ír Elnökség.” *Európai Tükör*, IX. évf. 1. sz. 185-189. old.
- Hoggart, Richard (1987): *An Idea of Europe*. London, Random House
- Huntington, Samuel P. (1998): *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Budapest, Európa Könyvkiadó. (Fordította: Gázsiy Milla, Gecsényi Györgyi, Pusztai Dóra)
- Hülvely István (szerk.) (2000): Integráció: változó feltételrendszerek és szereplői magatartások. Európa Tanulmányok 3. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete
- Hülvely István (szerk.) (2003): Kisállamok a globalizálódó nemzetközi rendszerben. Európa Tanulmányok 7. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete
- Hülvely István – Lévai Imre (eds.) (2003): *Regional Politics and Economics of EU Enlargement. East European Regions in the Changing Architecture of European and Global Integration. European Studies 3*. Budapest, Budapest Forum – Institute for Political Science, HAS.
- Inotai András (2001): „Gondolatok a globalizációról.” In: Földes – Inotai, 2001: 11-72. old.
- Kulcsár Kálmán – Lévai Imre (2003): „Bevezetés.” In: Glatz, 2003: 7-13. old.
- Lévai Imre (2000a): Az északi együttműködés az Európai Unió migrációs rendszerében. Újabb szempontok az EU-konform bevándorlási és menedékpolitika kialakításához. Európa Tanulmányok 4. Budapest, MTA Politikai Tudományok Int.
- Lévai Imre (2000b): „Globalizálódás, regionalizálódás és az Európai Unió keleti bővítése.” In: Hülvely, 2000: 73-95. old.
- Lévai Imre (2001a): „Civilizációk együttélése és felhalmozási minták: az európai alcentrum és félperiféria.” In: Galló, 2001: 3-36. old.
- Lévai Imre (2001b): „Coexistence of Civilisations and Patterns of Accumulation: the European Sub-Centre and Semi-Periphery.” *Central European Political Science Review*, Vol. 2. No. 4. p. 200-216.
- Lévai Imre (2002a): Az EU-integráció hatása Magyarország kelet- és közép-európai kapcsolatrendszerére. Magyarország kelet-európai identitásváltozása az Európai Unió kibővítése után. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete. Integrációs Tanulmányok, No. 14. 2002. 1-47. old.
- Lévai Imre (2002b): „Európai szubrégiók és az Európai Unió keleti bővítése.” In: Beszteri – Lévai, 2002: 47-61. old.
- Lévai Imre (2002c): „Sub-Regional Integration of East European Small States in the European Union: Political Economy of Eastward Enlargement of the EU.” *Central European Political Science Review*, Vol. 3. No. 8. p. 59-73.
- Lévai Imre (2002d): „Kapitalizmusok együttélése vagy összecsapása és a világrend átalakulása? A világtrendek politikai gazdaságtana.” In: Galló – Udvarvölgyi, 2002: 7-47. old.
- Lévai Imre (2003a): „Kisállamok a globalizálódó nemzetközi rendszerben.” In: Hülvely, 2003: 142-149. old.
- Lévai Imre (2003b): „Political Economy of Eastward Enlargement of the European Union: Small States and Sub-Regions in Europe.” In: Hülvely – Lévai, 2003: p. 11-35.
- Lévai Imre (2003c): „Globalizáció: a komplex világrendszer evolúciója.” In: Bayer – Lévai, 2003.
- Mellár Sándor (2000): *Az Európa-eszme. A kezdetektől a megvalósulásig. Az Antall József Emlékbizottság és Baráti Társaság Évkönyvei – 6*. Budapest, Mundus Magyar Egyetemi Kiadó
- Neumann, Iver B. (1999): *Uses of the Other. "The East" in European Identity Formation*. Manchester, Manchester University Press
- Pagden, Anthony (ed.) (2002): *The Idea of Europe: From Antiquity to the European Union*. Cambridge, Cambridge University Press
- Solymosi Judit (2003): „Kisebbségi kérdések szabályozása és gyakorlata az Európai Unióban.” *Európai Tükör*, VIII. évf. 6. sz. 29-43. old.

I. FÜGGELÉK

III-322. cikk

Minden megerősített együttműködés kialakítására vonatkozó javaslatnak összeegyeztethetőnek kell lennie az Unió Alkotmányával és jogával.

Az ilyen együttműködés nem befolyásolhatja hátrányosan a belső piacot, valamint a gazdasági, társadalmi és területi kohéziót. Nem jelenthet megkülönböztetést vagy akadályt a tagállamok közötti kereskedelemben, és nem torzíthatja a tagállamok közötti versenyt.

III-323. cikk

Minden javasolt megerősített együttműködésnek tiszteletben kell tartania azoknak a tagállamoknak a hatáskörét, jogait és kötelezettségeit, amelyek az együttműködésben nem vesznek részt. Az ilyen tagállamok nem akadályozhatják a megerősített együttműködésnek a részt vevő tagállamok által történő végrehajtását.

III-324. cikk

(1) A megerősített együttműködés a létrehozáskor valamennyi tagállam számára nyitva áll, feltéve hogy azok megfelelnek az együttműködésre felhatalmazó európai határozatban megállapított valamennyi részvételi feltételnek. Az együttműködés bármely későbbi időpontban nyitva áll mindazok számára, amelyek e feltételek mellett az annak keretében már elfogadott jogi aktusoknak is megfelelnek.

A Bizottság és a megerősített együttműködésben részt vevő tagállamok gondoskodnak annak előmozdításáról, hogy az együttműködésben a lehető legtöbb tagállam részt vegyen.

(2) A Bizottság és az Unió külügyminisztere rendszeresen tájékoztatja az Európai Parlamentet és a Tanácsot a megerősített együttműködés előrehaladásáról.

III-325. cikk

(1) Azoknak a tagállamoknak, amelyek egymás között megerősített együttműködést kívánnak létrehozni az Alkotmány alkalmazási körébe tartozó területek valamelyikén – a kizárólagos hatáskörök területe és a közös kül- és biztonságpolitika kivételével –, kérelmet kell a Bizottság elé terjeszteniük, amelyben meghatározzák a javasolt megerősített együttműködés hatókörét és célkitűzéseit. A Bizottság ilyen értelmű javaslatot terjeszt a Tanács elé. Amennyiben a Bizottság nem nyújt be javaslatot, tájékoztatja az érintett tagállamokat ennek okairól.

A megerősített együttműködés folytatására vonatkozó felhatalmazást a Tanács a Bizottság javaslata alapján és az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően elfogadott európai határozatában adja meg.

(2) Az egymás között – a közös kül- és biztonságpolitika keretében – megerősített együttműködést létrehozni kívánó tagállamoknak kérelmüket a Tanácshoz kell benyújtaniuk. A kérelmet továbbítani kell az Unió külügyminiszteréhez, aki véleményt nyilvánít arról, hogy a tervezett megerősített együttműködés összhangban van-e az Unió közös kül- és biztonságpolitikájával, valamint a Bizottsághoz, amely különösen arról nyilvánít véleményt, hogy a javasolt megerősített együttműködés összhangban van-e az Unió egyéb politikáival. A kérelmet tájékoztatásul az Európai Parlamentnek is meg kell küldeni.

A megerősített együttműködés folytatására vonatkozó felhatalmazást – egyhangú döntéssel – a Tanács európai határozatban adja meg.

III-326. cikk

(1) Bármely tagállam, amely a III-325. cikk (1) bekezdésében említett területek valamelyikén működő megerősített együttműködésben részt kíván venni, erről a szándékáról értesíti a Tanácsot és a Bizottságot.

A Bizottság az értesítés kézhezvételétől számított négy hónapon belül megerősíti a tagállam részvételét. Adott esetben megállapítja, hogy a részvételi feltételeket teljesítették, és elfogadja azokat az átmeneti intézkedéseket, amelyek a megerősített együttműködés keretében már elfogadott jogi aktusok alkalmazása szempontjából szükségesek.

Ha azonban a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a részvételi feltételeket nem teljesítették, megjelöli azokat a rendelkezéseket, amelyeket a feltételek teljesítéséhez el kell fogadni, és a részvételi kérelem újbóli vizsgálatára határidőt állapít meg. A határidő letelte után a kérelmet a második bekezdésben előírt eljárásnak megfelelően újra megvizsgálja. Ha a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a részvételi feltételeket még mindig nem teljesítették, az érintett tagállam az ügyet a Tanács elé utalhatja, amely dönt a kérelemről. A Tanács a I-43. cikk (3) bekezdése szerint hozza meg határozatát. A Tanács továbbá a Bizottság javaslata alapján a második pont szerinti átmeneti intézkedéseket fogadhat el.

(2) Bármely tagállam, amely a közös kül- és biztonságpolitika területén létrehozott, folyamatban lévő megerősített együttműködésben részt kíván venni, erről a szándékáról értesíti a Tanácsot, az Unió külügyminiszterét és a Bizottságot.

A Tanács az Unió külügyminiszterével folytatott konzultációt követően megerősíti a tagállam részvételét, miután – szükség szerint – megállapította, hogy a tagállam a részvételi feltételeket teljesítette. Emellett a Tanács az Unió külügyminiszterének javaslata alapján olyan átmeneti intézkedéseket fogadhat el, amelyek a megerősített együttműködés keretében már elfogadott jogi aktusok alkalmazása szempontjából szükségesek. Amennyiben azonban a Tanács úgy ítéli meg, hogy a tagállam a részvételi feltételeket nem teljesítette, megjelöli azokat a rendelkezéseket, amelyeket a feltételek teljesítéséhez el kell fogadni, és a részvételi kérelem újbóli vizsgálatára határidőt állapít meg.

E bekezdés alkalmazásakor a Tanács egyhangúlag, és az I-43. cikk (3) bekezdésének megfelelően határoz.

III-327. cikk

A megerősített együttműködés végrehajtásából eredő, az intézményeknél felmerülő igazgatási költségeken kívüli kiadások a részt vevő tagállamokat terhelik, kivéve ha az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően a Tanács valamennyi tagja egyhangúlag másként határoz.

III-328. cikk

(1) Amennyiben az Alkotmánynak a megerősített együttműködés keretében esetlegesen alkalmazásra kerülő valamely rendelkezése a Tanács számára egyhangú határozathozatalt ír elő, a Tanács az I-43. cikk (3) bekezdésében foglalt szabályok szerint egyhangúlag eljárva dönthet a minősített többséggel való határozathozatalról.

(2) Amennyiben az Alkotmánynak a megerősített együttműködés keretében esetleg alkalmazásra kerülő valamely rendelkezése a Tanács számára az európai törvények vagy kerettörvények elfogadására rendkívüli jogalkotási eljárás alkalmazását írja elő, a Tanács az I-43. cikk (3) bekezdésében foglalt szabályokkal összhangban egyhangúlag úgy határozhat, hogy a rendes jogalkotási eljárást kell alkalmazni. A Tanács az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően határoz.

(3) Az (1) és (2) bekezdés nem alkalmazható a katonai vagy védelmi vonatkozású határozatokra.

III-329. cikk

A Tanács és a Bizottság biztosítja a megerősített együttműködés keretében kifejtett tevékenységek közötti, valamint az ilyen tevékenységek és az Unió politikái közötti összhangot, és ennek érdekében együttműködnek egymással.” (CIG 86/04)

II. FÜGGELÉK

„I-57. cikk

Az Unióhoz való csatlakozás feltételei és az arra irányuló eljárás

(1) Az Unió minden olyan európai állam előtt nyitva áll, amely tiszteletben tartja a I-2. cikkben említett értékeket, és elkötelezett azok közös érvényesítése mellett.

(2) Minden olyan európai államnak, amely az Unió tagjává kíván válni, erre irányuló kérelemmel kell a Tanácshoz fordulnia. A kérelemről értesíteni kell az Európai Parlamentet és a tagállamok nemzeti parlamentjeit. A Tanács a Bizottsággal folytatott konzultációt és az Európai Parlament tagjai többségével elfogadott egyetértését követően egyhangúlag határoz. A felvétel feltételeit és részletes szabályait a tagállamok és a felvételét kérő állam közötti megállapodás rendezi. Ezt a megállapodást alkotmányos követelményeinek megfelelően valamennyi szerződő államnak meg kell erősítenie.

I-58. cikk

Egyes uniós tagsági jogok felfüggesztése

(1) A Tanács, a tagállamok egyharmadának indokolással ellátott kezdeményezése vagy az Európai Parlament vagy a Bizottság javaslata alapján elfogadott európai határozatban megállapíthatja, hogy fennáll az egyértelmű veszélye annak, hogy egy tagállam súlyosan megsérti a I-2. cikkben említett értékeket. A Tanács tagjainak négyötödös többségével, az Európai Parlament jóváhagyását követően határoz.

Mielőtt ilyen megállapítást tenne, a Tanács meghallgatja az érintett tagállamot, és részére – ugyanezen eljárásnak megfelelően – ajánlásokat tehet.

A Tanács rendszeresen ellenőrzi, hogy azok az okok, amelyek alapján ilyen megállapítást tett, továbbra is fennállnak-e.

(2) A tagállamok egyharmadának kezdeményezésére vagy a Bizottság javaslata alapján az Európai Tanács, miután az érintett állam kormányát felkérte észrevételei benyújtására, európai határozatban megállapíthatja, hogy a tagállam súlyosan és tartósan megsérti a I-2. cikkben említett értékeket. Az Európai Tanács a Parlament jóváhagyását követően, egyhangúlag határoz.

(3) A (2) bekezdés szerinti megállapítás esetén a Tanács minősített többséggel elfogadott európai határozattal felfüggesztheti az érintett tagállamnak az Alkotmány alkalmazásából származó egyes jogait,

köztük a Tanács e tagállamot képviselő tagját megillető szavazati jogokat. A Tanács figyelembe veszi az ilyen felfüggesztésnek a természetes és jogi személyek jogait és kötelezettségeit érintő lehetséges következményeit.

Az érintett állam Alkotmány szerinti kötelezettségei minden esetben továbbra is kötik ezt az államot.

(4) A Tanácsa a későbbiekben minősített többséggel újabb európai határozatot fogadhat el, amelyben a (3) bekezdés alapján elfogadott intézkedéseket megváltoztatja vagy visszavonja, amennyiben az elrendelésükhöz vezető körülményekben változás következett be.

(5) Ennek a cikknek az alkalmazásában az Európai Tanácsnak vagy a Tanácsnak az érintett tagállamot képviselő tagja nem vesz részt a szavazáson, és az érintett tagállamot nem veszik figyelembe a tagállamok egyharmadának vagy négyötödének az (1) és (2) bekezdésben említett kiszámításához. A személyesen jelen lévő vagy képviselt tagok tartózkodása nem akadály a (2) bekezdésben említett határozatok elfogadásának.

A (3) és (4) bekezdésben említett európai határozatok elfogadásánál a minősített többséghez a részt vevő tagállamokat képviselő tanácsi tagok legalább 72%-ának az ezen tagállamok népességének legalább 65%-át képviselő szavazata szükséges.

Ha a szavazati jog felfüggesztéséről szóló, a (3) bekezdésnek megfelelően elfogadott határozat elfogadását követően a Tanács minősített többséggel az Alkotmány rendelkezései alapján határoz, a minősített többség meghatározása megegyezik a második bekezdésben foglaltakkal, vagy – ha a Tanács a Bizottság javaslata alapján határoz –, a minősített többséghez a részt vevő tagállamokat képviselő tanácsi tagok legalább 55%-ának az ezen államok lakosságának legalább 65%-át képviselő szavazata szükséges. Az utóbbi esetben a blokkoló kisebbségnek legkevesebb a Tanács a résztvevő tagállamok lakosságának legalább 35%-át képviselő tagjaiból plusz egy tagból kell állnia, ennek hiányában a minősített többséget elfogadottnak kell tekinteni.

(6) E cikk alkalmazásakor az Európai Parlament a leadott szavazatoknak az egyben a tagok többségét is kitevő kétharmados többségével dönt.

I-59. cikk

Önkéntes kilépés az Unióból

(1) Saját alkotmányos követelményeivel összhangban a tagállamok bármelyike úgy határozhat, hogy kilép az Európai Unióból.

(2) A kilépést elhatározó tagállam szándékát bejelenti az Európai Tanácsnak. Az Európai Tanács által adott iránymutatások alapján az Unió tárgyalásokat folytat és megállapodást köt ezzel az állammal, amelyben az érintett államnak az Unióval való jövőbeli kapcsolataira tekintettel meghatározzák az illető állam kilépésének részletes szabályait. Ezt a megállapodást a III-227. cikk (3) bekezdésének megfelelően kell megtárgyalni; és a Tanácsnak – az Európai Parlament jóváhagyását követően – minősített többséggel eljárva kell megkötnie.

(3) A kilépésről rendelkező megállapodás hatálybalépésének időpontjáról, illetve ennek hiányában a (2) bekezdésben említett bejelentéstől számított két év elteltével az Alkotmány a kilépő tagállamra többé nem alkalmazható, kivéve ha az Európai Tanács az érintett tagállammal egyetértésben ennek a határidőnek a meghosszabbításáról egyhangúlag határoz.

(3a) A (2) és (3) bekezdés alkalmazásában az Európai Tanácsnak és a Tanácsnak a kilépő tagállamot képviselő tagja az Európai Tanács, illetve a Tanács rá vonatkozó tanácskozásain és a rá vonatkozó európai határozatok meghozatalában nem vehet részt.

A minősített többséghez a részt vevő tagállamokat képviselő tanácsi tagok legalább 72%-ának az ezen államok lakosságának legalább 65%-át képviselő szavazata szükséges.

(4) Amennyiben az az állam, amely korábban kilépett az Unióból, később újra felvételét kérheti, kérelmére az I-57. cikkben megállapított eljárást kell alkalmazni.” (CIG 86/04)